

Tidningen Kårsetten nr 2, maj 1999

”The four minute mile”

Av Jonas Hedman

I idrottsvärlden, och då framförallt inom friidrotten, pratar man ofta om ”drömgränser”. I den moderna friidrottshistorien finns många exempel på sådana, till exempel förste löparen under 10,0 på 100 meter, förste stavhopparen över 6 meter, förste släggkastaren att kasta över 80 meter och så vidare. Den mest omtalade och klassiska drömgränsen var 4-minutersvallen på engelska milen, vem som skulle bli först att genomföra en ”drömmil” – det vill säga springa 1609 meter under fyra minuter. Han som gjorde det var engelsmannen Roger Bannister som en blåsig majdag i Oxford 1954 sprängde ulltråden efter tiden 3.59,4.

Under hela 40-talet var Sverige världsledande i medeldistanslöpning och på sträckorna 1500 m och en engelsk mil var bredden enorm. 1945 sprang 22 löpare i världen 1500 m under 3.50 och av dem var hälften svenskar! Gunder Hägg och Arne Andersson satte tillsammans 21 individuella världsrekord, bland annat tre vardera på engelska milen. 1946 diskvalificerades de båda på livstid för brott mot amatörbestämmelserna och Gunder hade då världsrekordet på engelska milen med 4.01,4.

Redan under 40-talets första hälft pratade Hägg och Andersson om att göra ett allvarligt försök att göra en drömmil vilket dock aldrig blev av. Gunders rekord kom att stå sig i nio år – till 1954 – tills en 25-årig engelsman lyckades pressa tiden med två sekunder och bli den förste drömmilaren.

Den blåsiga majdagen i Oxford 1954

Torsdagen den 6 maj 1954 blåste och regnade det i Oxford när den sedvanliga idrottsmatchen mellan engelska A.A.A. och Oxfords Universitet skulle äga rum på Iffley Road-banan. Det kalla vädret och de ilska kastvindarna gjorde förhållandena föga lämpliga för de världsrekordförsök som läkarstudenten Roger Bannister förberett tillsammans med sin österrikiske coach Franz Stampfl. Hela vintern och våren hade träningen flutit på som den skulle och Bannister var i toppform.

En liten publik på 2000 personer hade samlats och strax efter halv fem – en och en halv timme före start – var väderförhållandena fortfarande bedrövliga: Det blåste kraftigt och regnet bokstavligen öste ner. Det var till och med tal om att skjuta upp tävlingen. 20 minuter senare hade emellertid vinden mojnät en aning och en liten lekfull solstrimma glimtade fram över St. John-kyrkans torn.

Tjuvstart!

Klockan sex samlades sex löpare på startlinjen: Bannister och hans två lagkamrater Chris Brasher och Chris Chataway, Hulatt från Alfredton och Dole och Gordon från Oxford. Bannister, Brasher, Chataway och coachen Franz Stampfl hade noggrant lagt upp taktiken som gick ut på att Brasher skulle dra de första två varven och Chataway det tredje. Bannister skulle sedan ensam hålla farten på de fjärde och sista varvet och enligt det uppgjorda tidsschemat landa på 3.59. Det är långt ifrån alltid som såna här detaljerade upplägg fungerar men den här dagen förlöpte det hela helt enligt planerna!

Loppet började med en tjuvstart och vid försök två snubblade Bannister till, dock utan att falla, medan den satte lille Chris Brasher, med sina väldiga glasögon, stack iväg som en skenande hare följt av Bannister och Chataway. De övriga tre gjorde inte minsta ansats till att försöka följa. När speakern förkunnade att första halvvarvet passerades på 27 sekunder

vaknade publiken till liv, ty det var riktigt bra fart i loppet! Bannister hörde dock fel och tyckte speakern sa "30" varför han ropade till Brasher att öka!

"Ta det lugnare! Ta det lugnare!"

Efter 600 m skrek coach Stampfl: "Ta det lugnare! Ta det lugnare!" och då förstod Bannister att han hade en bra chans på rekordet. Halva sträckan – 880 yards – passerades på 1.58 och 200 m senare bröt haren Brasher. Den rödhåriga Chataway, som hela tiden legat trea bakom Bannister, tvingades nästan spurta för att ta sig upp i ledningen och drog resten av tredje varvet. Enligt det uppgjorda tidsschemat skulle 3/4-milesstreck (tre varv) passeras på 3.00 och nu stannade klockan på 3.00,5 för Chataway. "I den studen", sa Bannister efter loppet, "var jag för första gången övertygad om att jag verkligen skulle lyckas med drömmilen!"

Publiken närmast exploderade när Bannister tog täten med ett varv kvar. Åskådarna reste sig och Bannister fullkomligt bars runt banan på en mäktig jubelvåg! Resten av loppet gick under ett öronbedövande oväsen från läktarna där folk tjöt som slaktgriser. In på upploppet mötte Bannister motvinden och kramade ur den sista droppen av kraft och vräkte sig över mållinjen. Han snubblade nästan över en framfusig pressfotograf och föll raklång i sin tränare Stampfls utbredda armar.

Klassiskt speakerreferat

När det värsta tumultet lag sig och tidtagningsledaren skrivit av tiderna från de tre klockorna och givit papperet till speakern tog denne till orda: "Mina damer och herrar, här är resultatet från gren nummer nio, en engelsk mil: etta, nummer 41, R. G. Bannister från Amateur Athletic Association och tidigare Exeter och Merton Colleges, med en tid som är nytt mästerskaps- och banrekord vilken också kommer att bli föremål för godkännande av nytt engelskt, brittiskt, europa, samväldes och världsrekord! Tiden är tre ... (de övriga orden drunknade i publikens jubel) ... minuter och 59,4 sekunder".

Bannisters varvtider var 57,5, 60,7, 62,3 och 58,9 och på andra plats kom Chataway på personliga rekordet 4.07,2. För Bannister visade alla tre klockorna 3.59,4 och när banan efteråt kontrollmättes visade den sig vara ett par centimeter för lång!

Roger Bannister sprang ett stillsamt ärevarv på Iffley Road och berättade för journalisterna att han nu nått det ena av sina två mål. Det andra var att vinna olympiskt guld på 1500 m, förklarade han, innan han gick ut till sina väntande föräldrar som sett det historiska loppet.

En mental gräns var sprängd

Roger Bannister blev aldrig olympisk guldmedaljör men sprängde den magiska gränsen 4 minuter vilket mentalt öppnade vägen även för andra löpare. Sex veckor efter det historiska loppet blev han av med världsrekordet till australiensaren John Landy som i Åbo den 21 juni sprang på 3.58,0.

Tre år senare förbättrade engelsmannen Derek Ibbotson rekordet till 3.57,2 vid ett lopp i London och samma dag fick Sverige sin förste drömmilare då Dan Waern i Stockholm nådde tiden 3.59,3. 1960 hade 26 man sprungit sträckan under fyra minuter och till dags dato är det nio svenskar som lyckats med bedriften. Men först av alla var Roger Bannister med 3.59,4 i Oxford den 6 maj 1954.

Roger Gilbert Bannister

Född: 23 mars 1929 i Harrow

Längd/vikt: 188 cm/69 kg

Klubb: Amateur Athletic Association (A.A.A.)

Meriter: Historiens förste drömmilare, EM-guld 1.500 m 1954, OS-4:a 1952, segrare i Samväldesspelen 1954, EM-3:a 800 m 1950